

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М.І. ПИРОГОВА

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з наукової роботи
проф. О.В. Власенко

05

2019 р.

Сучасна внутрішня медицина

(назва навчальної дисципліни)

РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
з підготовки доктора філософії
на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти

галузі знань 22 Охорона здоров'я

спеціальності 222 Медицина
(код і найменування спеціальності)

мова навчання українська, російська, англійська)

Вінниця –
2019 рік

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО: Вінницький національний медичний університет
ім. М.І. Пирогова, відділ аспірантури, докторантури

Розробники програми: професор Мосишова Ю.М.
професор Гасишова Н.В.

Рецензенти: завідувач кафедри внутрішньої медицини
№3 професор Іванов В.П.; завідувач кафедри внутріш-
ньої медицини медичного факультету
№2 професор Мейсак В.М.

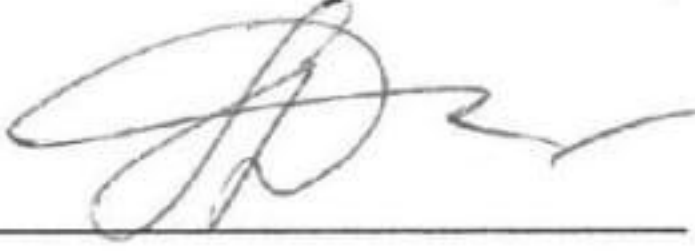
Обговорено на засіданні кафедри пропедевтики внутрішньої медицини
Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова та
рекомендовано до затвердження на центральній методичній раді / науковій
комісії

« 10 » 04 2019 року, протокол № 18

Схвалено на центральній методичній раді / науковій комісії та рекомендовано
до затвердження вченою радою « 20 » 05 2019 року,
протокол № 15

Затверджено вченою радою Вінницького національного медичного
університету ім. М.І. Пирогова

« 30 » 05 2019 року, протокол № 10

Вчений секретар (Серебреннікова О.А.)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни “Сучасна внутрішня медицина” складена відповідно до Освітньо-наукової програми Вінницького національного медичного університету імені М.І.Пирогова

на третьому (освітньо-науковому рівні)

(назва рівня вищої освіти)

галузі знань 22 «Охорона здоров'я»

(шифр і назва галузі знань)

спеціальності 222 «Медицина».

(код і найменування спеціальності)

Опис навчальної дисципліни (анотація)

Освітньо-науковий рівень вищої освіти передбачає здобуття особою теоретичних знань, умінь, навичок та інших компетентностей, достатніх для продукування нових ідей, розв'язання комплексних проблем у галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності, оволодіння методологією наукової та педагогічної діяльності, а також проведення власного наукового дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення (Закон України «Про вищу освіту», 2014).

Аспіранту винесені питання диференційної діагностики та найновітніші наукові дані щодо найбільш поширених захворювань, а саме, органів дихання, захворювань системи кровообігу, системи кровотворення, ендокринної патології, захворювань органів травлення, органів сечової системи, з наданням невідкладної допомоги при основних невідкладних станах в розрізі вищевказаних напрямків та диспансерний нагляд.

Статус навчальної дисципліни: нормативна, професійно-вибіркова

Предметом вивчення навчальної дисципліни є діагностика, лікування, профілактика, реабілітація найбільш розповсюджених захворювань внутрішніх органів.

Міждисциплінарні зв'язки: відповідно до навчального плану, вивчення навчальної дисципліни «Сучасна внутрішня медицина» здійснюється, коли аспірантом набуті відповідні знання з основних базових дисциплін на II рівні вищої освіти, а також дисциплін: Історія філософії, як методологічна основа розвитку науки та цивілізації, Англійська мова у науково-медичному спілкуванні, медична етика та деонтологія, Культура мови лікаря: термінологічний аспект, Публікаційна активність та наукометричні бази даних, Біоетичні та медико-правові основи наукових досліджень, з якими інтегрується програма внутрішньої медицини. У свою чергу, Сучасна внутрішня медицина формує засади поглибленого вивчення аспірантом наступних спеціалізованих дисциплін терапевтичного профілю (Внутрішні хвороби, Кардіологія, Ревматологія, Фтизіатрія, Гастроентерологія, ендокринологія, Загальна практика-сімейна медицина, Побічна дія ліків, Клінічна фармакологія, Клінічна біохімія та мікробіологія, Клінічна морфологія,) та теоретичного (Нормальна анатомія, Патологічна анатомія, Фізіологія, Патологічна фізіологія, Фармакологія, Мікробіологія, Гістологія).

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни “Сучасна внутрішня медицина” є здобуття аспірантами знань, навичок та вмінь в сфері захворювань внутрішніх органів людини, достатніх для виконання оригінального наукового дослідження, отримання нових фактів та їх впровадження у практичну медицину та інші сфери життя

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни “Сучасна внутрішня медицина” є формування системи знань, професійних умінь, педагогічної майстерності, дослідницько-інноваційної діяльності та практичних навичок під час ведення хворих терапевтичного профілю.

Результати навчання

Програмні результати навчання (РН):

- РН1 Демонструвати безперервний розвиток власного інтелектуального та загальнокультурного рівню, самореалізації
- РН2 Інтерпретувати та аналізувати інформацію з використанням новітніх інформаційних технологій
- РН3 Виявляти невирішені проблеми у предметній області, формулювати питання та визначати шляхи їх рішення
- РН4 Формулювати наукові гіпотези, мету і завдання наукового дослідження
- РН5 Розробляти дизайн та план наукового дослідження
- РН7 Пояснювати принципи, специфічність та чутливість методів дослідження, інформативність обраних показників
- РН8 Володіти, вдосконалювати та впроваджувати нові методи дослідження за обраним напрямом наукового проекту та освітньої діяльності
- РН9 Аналізувати результати наукових досліджень, використовувати методи статистичного дослідження
- РН10 Впроваджувати результати наукових досліджень у освітній процес, медичну практику та суспільство
- РН11 Презентувати результати наукових досліджень у формі презентації, постерних доповідей, публікацій
- РН12 Розвивати комунікації в професійному середовищі й громадській сфері
- РН16 Дотримуватися етичних принципів при роботі з пацієнтами, лабораторними тваринами
- РН17 Дотримуватися академічної доброчесності, нести відповідальність за достовірність отриманих наукових результатів

Очікувані результати навчання з дисципліни:

1. Здобувач вищої освіти може назвати клінічні прояви, сучасні методи лабораторної та інструментальної діагностики гострих інфекцій верхніх та нижніх дихальних шляхів. Він здатний призначити та обґрунтувати базисну терапію цих інфекцій, оцінити її ефективність та безпечність.
2. Здобувач вищої освіти здатний пояснити патогенез розвитку обструктивних захворювань органів дихання, обґрунтувати та інтерпретувати результати сучасних методів діагностики та динамічного спостереження за пацієнтами, призначити лікування на підставі принципів доказової медицини.
3. Здобувач вищої освіти буде володіти навичками діагностики, диференційної діагностики та лікування артеріальної гіпертензії на підставі сучасних даних з високим рівнем доказовості.
4. Здатний назвати сучасні дані щодо клінічних проявів, класифікації ішемічної хвороби серця, обґрунтувати найбільш інформативні новітні методи діагностики та лікування цього захворювання, оцінювати їх результати
5. Здобувач вищої освіти може назвати клінічні ознаки та класифікацію порушень ритму та провідності серця відповідно до сучасних стандартів та даних доказової медицини, діагностувати їх використовуючи сучасні додаткові методи дослідження, обґрунтувати та призначити лікування, визначитись із тактикою ведення пацієнта.
6. Володіти навичками діагностики захворювань стравоходу, шлунку та дванадцятипалої кишки, біліарної системи, кишечника застосовуючи сучасні специфічні та найбільш

інформативні методи, призначати та оцінювати їх лікування, використовуючи новітні дані доказової медицини

7. Володіти навичками діагностики хронічної хвороби нирок, назвати основні диференційно-діагностичні ознаки гломерулярних, тубулоінтерстиційних та судинних захворювань нирок, призначати відповідне сучасне лікування та оцінювати його ефективність.

8. Проводити диференційну діагностику суглобового синдрому. Володіти навичками призначення специфічних найінформативніших лабораторних та інструментальних досліджень, оцінювання їх результатів у пацієнтів із системними захворюваннями сполучної тканини. Обґрунтовувати, призначати відповідне лікування та оцінювати його ефективність.

9. Проводити ранню діагностику порушення вуглеводного обміну, називати та призначати сучасне лікування цукрового діабету, ґрунтуючись на даних доказової медицини. Володіти навичками диференційної діагностики зоба.

10. Здобувач вищої освіти здатний пояснити принципи сучасної лабораторної діагностики туберкульозу, назвати найінформативніші методи, оцінювати їх результати.

11. Здобувач вищої освіти повинен називати основні поняття медичної реабілітації, обґрунтовувати та призначати багаторівневу медичну реабілітацію при патології внутрішніх органів, оцінювати її ефективність.

2. Програма навчальної дисципліни

Дисципліна	Модулі	Загальна кількість годин	Кредити ЄКТС	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
Внутрішня медицина	Модуль 1	30	1	4	14	12

Змістовий модуль

Тема 1. Гострі інфекції верхніх та нижніх дихальних шляхів. Діагностика та базисна терапія

Питання етіології захворювань верхніх та нижніх дихальних шляхів з вивченням основних методів виявлення вірусів та патогенів у харкотинні людини. Клініко-лабораторні та рентгенологічні методи вивчення змін при інфекціях верхніх та нижніх дихальних шляхів. Питання діагностики при атиповому перебігу. Покази до госпіталізації в стаціонар та до лікування в амбулаторних умовах, питання вибору антибактеріальних препаратів у різних клінічних ситуаціях. Буде приділена увага термінам терапії, оцінці ефективності та тривалості лікування хворих з цими захворюваннями. Буде зроблено акцент на особливості перебігу постгрипозної пневмонії, диференційна діагностика з туберкульозом, еозинофільним інфільтратом, дебютом ТЕЛА.

Тема 2. Обструктивні захворювання органів дихання. Діагностика. Принципи лікування

Проблема епідеміології обструктивних захворювань органів дихання в Україні, основні причини низької діагностики цих захворювань. Питання клінічного перебігу бронхіальної астми та ХОЗЛ згідно стадій захворювання. Важливість базисної терапії ХОЗЛ, бронхіальної астми із застосуванням інгаляційних глюкокортикостероїдів, пролонгованих бронхолітиків та їх комбінацій. Питання невідкладних станів та допомоги при загостреннях ХОЗЛ та бронхіальної астми. Будуть продемонстровані доставкові пристрої, висвітлена роль небулайзерної терапії у лікуванні бронхообструктивних захворювань. Обговорені питання особливостей перебігу обструктивних захворювань органів дихання на тлі супутніх захворювань внутрішніх органів. Будуть обговорені питання раціональної антибактеріальної терапії при інфекційному загостренні ХОЗЛ. Питання легкого, середнього та важкого загострення при ХОЗЛ та бронхіальній астмі, особливості надання допомоги як на амбулаторному етапі, так і на стаціонарному. Буде обговорено роль інгаляційних бета2-

агоністів, системних та інгаляційних глюкокортикостероїдів в лікуванні загострення обструктивних захворювань.

Тема 3. Тромбоемболія легеневої артерії, як загально медична проблема

Сучасний стан проблеми ТЕЛА, особливості діагностики, основні симптоми та синдроми характерні для ТЕЛА, впровадження оцінки факторів ризику та шкал для виявлення хворих на ТЕЛА. Обговорено надання невідкладної допомоги, покази та протипокази до фібринолітичної терапії, тактика ведення хворих після перенесеної ТЕЛА. Окремо будуть висвітлені питання профілактики ТЕЛА. Принципи діагностики та невідкладної допомоги при гострій серцевій недостатності, судинній недостатності, гіпертензивних кризах. Підходи до лікування будуть представлені з урахуванням клінічних особливостей перебігу у хворих з супутніми захворюваннями. Будуть представлені основи серцево-легеневої реанімації.

Тема 4. Артеріальна гіпертензія. Діагностика, диференційна діагностика. Принципи лікування

Питання поширеності гіпертонічної хвороби, труднощі діагностики, висвітлені принципи діагностики та диференційної діагностики артеріальної гіпертензії. Будуть представлені дані щодо стратифікації серцево-судинного ризику, що лежить в основі вибору тактики раціональної антигіпертензивної терапії. Особлива увага буде приділена місцю комбінованих препаратів у лікуванні артеріальної гіпертензії, застосування гіполіпідемічних засобів та антитромбоцитарних препаратів. Окрема увага буде приділена принципам раціональної терапії гіпертензивних кризів на основі окремих клінічних ситуацій, викреслені покази до госпіталізації хворих та місце додаткових методів обстеження у хворих артеріальною гіпертензією. Матеріали лекції ґрунтуються на державних узгоджувальних документах, наказі МОЗ України №384.

Тема 5. Ішемічна хвороба серця. Принципи діагностики та лікування

Питання діагностики стабільної ішемічної хвороби серця, що базується на претестовій діагностиці. Місце додаткових методів обстеження, покази до черезшкірних коронарних втручань. Обговорено принципи терапії, що направлені на зменшення симптомів та попередження серцево-судинних ускладнень. Акцент буде зроблено на виборі тактики лікування та відборі хворих для хірургічного лікування. Буде обговорено клінічну фармакологію антиангінальних, антитромбоцитарних, гіполіпідемічних засобів, антикоагулянтів. Матеріали лекції ґрунтуються на державних узгоджувальних документах, наказ МОЗ від 02.07.2014 р. № 455 «Про затвердження та впровадження медико-технологічних документів зі стандартизації медичної допомоги при гострому коронарному синдромі з елевацією сегмента ST », наказ Департаменту ОЗ та К Вінницької ОДА від 30.07.2014р. № 952 «Про організацію надання медичної допомоги хворим з гострим коронарним синдромом з елевацією та без елевації сегменту ST», наказ МОЗ України від 03.03.2016 р. №164 «Гострий коронарний синдром без елевації ST». Основні принципи діагностики гострого коронарного синдрому, вибір оптимального тактики лікування, зроблено акцент на виборі маршруту хворого гострим коронарним синдромом, обговорено покази, протипокази, можливі ускладнення тромболітичної терапії, покази до ургентної коронанографії та стентування коронарних артерій. Обговорено медикаментозну терапію хворих гострим коронарним синдромом на догоспітальному, госпітальному етапі та після виписки хворого з стаціонару. Обговорені питання реабілітації після перенесеного інфаркту міокарда, ускладнення інфаркту міокарда їх діагностика та принципи лікування. Питання актуальності, причин та класифікації серцевої недостатності. Окремо увага буде приділена особливостям діагностики та клінічного перебігу серцевої недостатності у хворих з супутніми захворюваннями внутрішніх органів. Обговорені питання базисної терапії, симптоматичного лікування та невідкладної допомоги хворим серцевою недостатністю. Клінічна фармакологія та особливості застосування в певних групах пацієнтів бета-адреноблокаторів, інгібіторів АПФ, сартанів, антагоністі альдостерону, діуретиків, серцевих глікозидів.

Тема 6. Порушення ритму та провідності серця: стандарти діагностики, лікування, тактика ведення хворих. Будуть розглянуті питання класифікації основних

порушень ритму. Діагностика. Сучасна тактика лікування, попередження тромбоемболічних ускладнень, лікування та попередження, профілактика, клінічна фармакологія антиаритміків. Будуть розглянуті питання класифікації основних порушень провідності. Діагностика. Сучасна тактика лікування, попередження тромбоемболічних ускладнень, лікування та попередження, профілактика, клінічна фармакологія препаратів, що застосовуються для лікування. Види ЕКС, покази, протипокази до постановки ЕКС.

Тема 7. Хвороби стравоходу, шлунка та дванадцятипалої кишки

Поширеність, патогенез, обсяг обстежень та принципи лікування функціональних захворювань, ГЕРХ, первинних езофагеальних дискінезій, ахалазії кардії. Діагностичний алгоритм при дисфагії, печії та підозрі на позастравохідні прояви рефлюксної хвороби. Сучасне лікування ГЕРХ.

Епідеміологія, диференціальна діагностика, лікування функціональної диспепсії, аерофагії, синдрому циклічного блювання у світі Римського консенсусу IV (2016). Хронічні гастрити: класифікації (Сідней, Хьюстон, Кіотський консенсус 2015), етіологія і патогенез, клініка, діагностика, методи ідентифікації інфікування *Helicobacter pylori*, лікування і профілактика. Пептичні виразки шлунка та дванадцятипалої кишки: епідеміологія, етіологія, патогенез, клінічна картина, ерадикаційна терапія згідно Маастрихтських консенсусів III та IV, профілактика виразок у т.ч. НПЗП-індукованих.

Тема 8. Захворювання біліарної системи та печінки. Хвороби підшлункової залози та кишечника

Поширеність, патогенез, обсяг обстежень та принципи лікування функціональних розладів біліарного тракту, хронічних холециститів, жовчнокам'яної хвороби, алкогольної хвороби печінки, вірусних гепатитів, неалкогольної жирової печінки, цирозів. Діагностичні та лікувальні алгоритми при жовтяницях, портальній гіпертензії та гепатаргії.

Поширеність, патогенез, обсяг обстежень та принципи лікування хронічних панкреатитів, синдрому подразненої кишки та інших функціональних розладів кишечника (т.ч. числі при ферментопатіях, дисбіозі кишечника, синдромі надлишкового бактеріального росту), целиакії та запальних захворювань кишечника. Діагностичні та лікувальні алгоритми при закрепах, проносах, мальдигестії.

Тема 9. Хронічна хвороба нирок. Гломерулярні хвороби нирок. Тубулоінтерстиційні та судинні хвороби нирок.

Хронічна хвороба нирок: визначення, діагностичні критерії, фактори ризику та причини розвитку ХХН. Стадії ХХН. Клінічна та лабораторна презентація ХХН, основні причини розвитку. Ускладнення ХХН.

Класифікація гломерулярних хвороб нирок (гострі та хронічні гломерулярні хвороби, первинні та вторинні гломерулярні хвороби). Етіологічні чинники, основні ланки патогенезу. Клінічна та морфологічна класифікація гострого та хронічного гломерулонефриту. Клініко-лабораторна маніфестація гломерулонефритів. Інструментальні методи діагностики. Нефротичний та нефритичний синдроми: причини розвитку, діагностичні критерії, ускладнення. Сучасні підходи до лікування хворих із гломерулярними хворобами нирок.

Амілоїдоз. Основні етіологічні чинники та ланки патогенезу. Класифікація амілоїдозу. Клінічні прояви амілоїдозу різної локалізації. Лабораторна та інструментальна діагностика. Підходи до патогенетичної терапії амілоїдозу.

Гостра та хронічна ниркова недостатність.

Типи гострої ниркової недостатності та основні їх причини. RIFLE та AKIN діагностичні критерії гострої ниркової недостатності. Фактори ризику хронічної ниркової недостатності, патофізіологічні та функціональні зміни при ХНН. Клінічні прояви ХНН. Ускладнення ХНН. Лікування артеріальної гіпертензії у хворих із ХНН, медикаментозна корекція анемії, водно-електролітного балансу. Немедикаментозне лікування ХНН (перитонеальний діаліз, гемодіаліз), покази та протипокази.

Тема 10. Суглобовий синдром. Системні захворювання сполучної тканини

Ревматоїдний артрит: розповсюдженість, етіологічні та тригерні фактори розвитку, основні ланки патогенезу, патоморфологічні зміни в органах при РА. Клінічна класифікація РА (АРУ, 2008), розгорнута клінічна картина РА, суглобові та поза

суглобові його прояви. Діагностичні критерії РА (ACR/EULAR, 2010). Особливі форми РА: синдром Стілла та Фелті. Диференційна діагностика РА. Діагностична та лікувальна тактика хворих на РА, загальні положення медикаментозної терапії, принципи протизапальної та базисної терапії (основні препарати, показання, протипоказання), комбінована терапія базисними синтетичними та біологічними препаратами.

Остеоартроз (остеоартрит): епідеміологія та соціально-медичні аспекти ОА, етіологічні чинники та основні ланки патогенезу ОА, макроскопічні зміни хряща при ОА. Патогенетичні варіанти ОА, клінічні форми, локалізація, рентгенологічні стадії ОА (за Kellgren J.H. Lawrence J.S.). Клінічна картина ОА залежно від локалізації патологічного процесу, наявності синовіту, перебігу захворювання. Класифікаційні критерії ОА, гонартрозу (ACR, 1986), коксартрозу (ACR, 1991), ОА суглобів кистей (ACR, 1990). Клінічна класифікація ОА (АРУ, 2004). Диференційна діагностика ОА. Інструментальні методи дослідження хворих на ОА (рентгенологічне, УЗД, артроскопія). Мета терапії ОА, нефармакологічні та фармакологічні методи лікування хворих з ОА. Хірургічні методи лікування хворих на ОА (ендопротезування, лаваж колінних суглобів, видалення «суглобової миші», остеотомія).

Подагра: поширеність подагри в світі та в Україні серед осіб різного віку та статі, основні питання етіології, фази патогенезу подагри, метаболізм сечової кислоти, патоморфологічні зміни при гострому подагричному артриті та хронічній подагрі. Клінічна класифікація подагри (АРУ, 2004). Варіанти дебюту подагри, клінічна картина гострого подагричного артрити, міжнападної та хронічної подагри. Класифікаційні критерії діагностики подагри ACR/EULAR (2015). Лабораторні та інструментальні методи обстеження хворого на подагру. Загальні принципи лікування подагри (EULAR, 2006; ACR, 2012), лікування гострого подагричного артрити та рекомендації з проведення гіпоурикемічної терапії. Критерії ефективності базисної терапії.

HLA27 – асоційовані захворювання: реактивні артрити, псоріатичний артрит, анкілозивний спондилоартрит. Диференційний діагноз серонегативних спондилоартритів, суглобові та позасуглобові прояви. Роль генетичних етіологічних факторів, клінічна характеристика, методи додаткового обстеження. Лікування хворих із анкілозивним спондилоартритом, етіотропне лікування реактивних артритів, сучасні підходи до менеджменту хворих із псоріатичним артритом.

Системний червоний вовчак: епідеміологія СЧВ, причини та механізми розвитку СЧВ, особливості ураження шкіри, суглобів, м'язів, легень, серця та судин, ШКТ, ЦНС, нирок, морфологічні класи та критерії важкості вовчакового нефриту. Клінічна класифікація СЧВ (АРУ, 2004). Діагностичні критерії СЧВ. Лабораторна діагностика СЧВ з використанням загальноклінічних, біохімічних та специфічних імунологічних методів дослідження. Підходи до немедикаментозного та медикаментозного лікування СЧВ. Терапія СЧВ. Особливості лікування вовчакового нефриту. Прогноз у хворих на СЧВ.

Системна склеродермія. Питання епідеміології, етіології та патогенезу ССД. Особливості ураження органів і систем при ССД, її клінічні форми, варіанти перебігу та стадії розвитку. Клінічна класифікація ССД (АРУ, 2004), діагностичні та класифікаційні критерії. Діагностика ССД: лабораторні дослідження, імунологічні дослідження. Диференційна діагностика ССД. Сучасні підходи до терапії ССД.

Ідіопатичні запальні міопатії (дерматоміозит та поліміозит). Епідеміологія, причинні та провокуючі фактори, патогенетичні механізми розвитку ДМ/ПМ. Клінічна картина: варіанти дебюту захворювання, клінічні прояви з боку різних органів та систем (ураження м'язів, шкіри, суглобів, дихальної, серцево-судинної систем). Клінічна класифікація ДМ (АРУ, 2002). Діагностична тактика: біохімічне дослідження активності м'язових ферментів; імунологічні дослідження, інструментальні методи дослідження (електроміографія, МРТ, рентгенологічне дослідження органів грудної клітки, м'язева біопсія). Діагностичні критерії ДМ. Оцінка активності патологічного процесу. Диференційна діагностика. Мета та основні підходи до лікування ДМ/ПМ (особливості застосування ГК, базисних протизапальних препаратів, фармакотерапія біологічними препаратами).

Тема 11. Диференційна діагностика та сучасне лікування анемій та геморагічних діатезів

Визначення поняття “анемія”. Поняття анемічного синдрому. Сучасна класифікація анемій. Клінічні та лабораторні особливості перебігу різних типів анемій. Диференційна діагностика анемій. Сучасне лікування різних типів анемій. Визначення поняття «геморагічний діатез». Основні види геморагічного синдрому. сучасні методи діагностики та контролю системи гемостазу. Сучасні способи корекції геморагічного синдрому. Визначення поняття “гемобластоз, лейкомія, лімфома”. Поняття гостра та хронічна лейкомія. Сучасна класифікація онкогематологічних захворювань. Клінічні та лабораторні особливості перебігу різних онкогематологічних захворювань. Диференційна діагностика онкогематологічних захворювань. Сучасне лікування різних онкогематологічних захворювань.

Тема 12. Рання діагностика порушення вуглеводного обміну. Сучасні принципи лікування цукрового діабету 2 типу. Диференційна діагностика зоба

Практичне значення буде побудоване з клінічного огляду хворих на тиреотоксикоз, гіпотиреоз, аутоімунний тиреоїдит. Основний акцент буде зроблено на ранні клінічні прояви цих хвороб та їх диференційну діагностику.

Основний акцент на практичному занятті буде зроблено на методику проведення ТТГ та на фактори ризику ЦД. Особливу увагу приділено клінічному огляді, разом з аспірантами, хворих на ЦД 2 та 1 типу. З подальшим розглядом сучасних принципів лікування ЦД 2 типу.

Тема 13. Лабораторна діагностика туберкульозу. Методи вивчення мікобактерій. Функціональні методи обстеження у клініці туберкульозу (ЕКГ спірограма). Оцінка результатів діагностичного обстеження хворого. Туберкулінодіагностика. Використання туберкулінових проб для виявлення інфікування туберкульозу. Методика постановки і оцінки проби Манту з 2 ТО. Диференційна діагностика пост вакцинної та інфекційної алергії.

Методи лабораторного виявлення мікобактерій туберкульозу. Визначення медикаментозної стійкості та її клінічне значення.

Методи рентгенологічного обстеження хворих на туберкульоз органів дихання.

“Обов'язкові” контингенти населення, які підлягають профілактичному обстеженню раз на рік.

Варіанти тактичних дій для установ загальної медичної мережі у виявленні туберкульозу. Туберкулінодіагностика. Застосування туберкулінових проб у виявленні інфікованості та захворювання на туберкульоз. Проба Манту з 2 ТО ППД-Л та тест з алергеном туберкульозним рекомбінантним та оцінка їх результатів. “Віраж” туберкулінових проб.

Категорії дітей і підлітків, яким проводять щорічну туберкулінодіагностику.

Диференціальна діагностика післявакцинного (БЦЖ) та інфекційного імунітету у дітей і підлітків. Дослідження функції зовнішнього дихання. Основні показники спіротесту.

Тема 14. Основні поняття медичної реабілітації. Багаторівнева медична реабілітація при патології внутрішніх органів та систем.

Види та засоби медичної реабілітації. Основні поняття медичної реабілітації. Організація надання організаційної допомоги та послуг. Багаторівнева медична реабілітація. Базові принципи реабілітаційної медицини. Основні заходи та засоби медичної, фізичної та психологічної реабілітації. Принципи формування та функціонування реабілітаційної команди.

Багаторівнева медична реабілітація при патології внутрішніх органів та систем. Превентивні заходи медичної реабілітації. Реабілітаційний потенціал. Постановка цілей у реабілітації. Міжнародна класифікація функціонування.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Всього	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
Інфекції верхніх та нижніх дихальних шляхів. Діагностика та лікування	2	2	-	-
Обструктивні захворювання органів дихання. Діагностика. Принципи лікування. Невідкладні стани в пульмонології.	1	-	1	-
Принципи діагностики та лікування стабільної ішемічної хвороби серця. Гострий коронарний синдром. Тактика лікування на різних етапах надання допомоги, вибір стратегії лікування	2	2	-	-
Тромбоемболія легеневої артерії, як загально медична проблема. Невідкладні стани в кардіології	2	-	2	-
Артеріальна гіпертензія. Діагностика, диференційна діагностика. Принципи лікування	1	-	1	-
Інфекція Н. руйогі – поширеність, патогенез, клінічні особливості, обсяг обстежень та принципи лікування	1		1	-
Захворювання біліарної системи та печінки. Хвороби підшлункової залози та кишечника	1	-	1	-
Порушення ритму серця: стандарти діагностики, лікування та профілактики. Порушення провідності серця: стандарти діагностики, лікування, тактика ведення хворих	2	-	1	1
Хронічна хвороба нирок: діагностика та сучасні підходи до лікування. Хронічна хвороба нирок. Гломерулярні хвороби нирок. Тубулоінтерстиційні та судинні хвороби нирок	2	-	2	-
Рання діагностика порушення вуглеводного обміну. Сучасні принципи лікування цукрового діабету 2 типу. Диференційна діагностика зоба	2	-	2	-
Диференційна діагностика та сучасне лікування анемії та геморагічних діатезів	1	-	1	1
Суглобовий синдром. Системні васкуліти	1	-	1	-
Лабораторна діагностика туберкульозу. Методи вивчення мікобактерій. Туберкулінодіагностика. Диференційна діагностика пост вакцинної та інфекційної алергії. Вторинні форми туберкульозу (легеневого та позалегеневого)	2	-	1	1
Інтерстиціальні захворювання органів дихання	0,5	-	-	0,5

Інфекційний ендокардит: стандарти діагностики, лікування і профілактики	1	-	-	1
Кардіоміопатії: стандарти діагностики, лікування і профілактики	1	-	-	1
Поняття про гострі респіраторні вірусні інфекції	1	-	-	1
Визначення первинної медико-санітарної допомоги (ПМСД). Огляд систем ПМСД різних країн світу та їх переваги.	1	-		1
Хвороби підшлункової залози та кишечника	1	-	-	1
Гостра та хронічна ниркова недостатність	0,5	-	-	0,5
Основні поняття медичної реабілітації	0,5	-	-	0,5
Багаторівнева медична реабілітація при патології внутрішніх органів та систем	0,5	-	-	0,5
Поняття про гострі респіраторні вірусні інфекції	0,5	-	-	0,5
Вірусні гепатити: стандарти діагностики, лікування та профілактика на основі рекомендацій доказової медицини	1	-	-	1
Превентивна медицина як основний розділ діяльності лікаря загальної практики.	0,5	-	-	0,5
Усього	30	4	14	12

4. Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Інфекції верхніх та нижніх дихальних шляхів. Діагностика та лікування	2
2.	Принципи діагностики та лікування стабільної ішемічної хвороби серця. Гострий коронарний синдром. Тактика лікування на різних етапах надання допомоги, вибір стратегії лікування	2
Усього		4

5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Обструктивні захворювання органів дихання. Діагностика. Принципи лікування. Невідкладні стани в пульмонології.	1
2.	Тромбоемболія легеневої артерії, як загально медична проблема. Невідкладні стани в кардіології	2
3.	Артеріальна гіпертензія. Діагностика, диференційна діагностика. Принципи лікування	1
4.	Інфекція Н.рylogу – поширеність, патогенез, клінічні особливості, обсяг обстежень та принципи лікування	1
5.	Порушення ритму серця: стандарти діагностики, лікування та профілактики. Порушення провідності серця: стандарти діагностики, лікування, тактика ведення хворих	1

6.	Захворювання біліарної системи та печінки. Хвороби підшлункової залози та кишечника	1
7.	Хронічна хвороба нирок. Гломерулярні хвороби нирок. Тубулоінтерстиційні та судинні хвороби нирок	2
8.	Суглобовий синдром. Системні васкуліти	1
9.	Диференційна діагностика та сучасне лікування анемії та геморагічних діатезів	2
10	Рання діагностика порушення вуглеводного обміну. Сучасні принципи лікування цукрового діабету 2 типу. Диференційна діагностика зоба	1
11	Лабораторна діагностика туберкульозу. Методи вивчення мікобактерій. Туберкулінодіагностика. Диференційна діагностика пост вакцинної та інфекційної алергії. Вторинні форми туберкульозу (легеневого та позалегенового)	1
Усього		14

6. Самостійна робота

№ з/п	Тема	Кількість годин
1.	Інтерстиціальні захворювання органів дихання	0,5
2.	Інфекційний ендокардит: стандарти діагностики, лікування і профілактики	1
3.	Кардіоміопатії: стандарти діагностики, лікування і профілактики	1
4.	Порушення ритму серця: стандарти діагностики, лікування, тактика ведення хворих. Порушення провідності серця: стандарти діагностики, лікування, тактика ведення хворих	1
5.	Диференційна діагностика та сучасне лікування анемії та геморагічних діатезів	1
6.	Хвороби підшлункової залози та кишечника	1
7.	Гостра та хронічна ниркова недостатність	0,5
8	Основні поняття медичної реабілітації	0,5
9	Багаторівнева медична реабілітація при патології внутрішніх органів та систем	0,5
10	Лабораторна діагностика туберкульозу. Методи вивчення мікобактерій. Туберкулінодіагностика. Диференційна діагностика пост вакцинної та інфекційної алергії. Вторинні форми туберкульозу (легеневого та позалегенового)	1
11	Поняття про гострі респіраторні вірусні інфекції	0,5
12	Вірусні гепатити: стандарти діагностики, лікування та профілактика на основі рекомендацій доказової медицини	1
13	Превентивна медицина як основний розділ діяльності лікаря загальної практики.	0,5
14	Визначення первинної медико-санітарної допомоги (ПМСД). Огляд систем ПМСД різних країн світу та їх переваги.	1
Усього		12

7. Індивідуальні завдання: Участь у клінічних розборах, реферативні повідомлення, написання реферату, доповідь на науково-практичних конференціях, засвоєння ключових методів діагностики, засвоєння основних принципів надання невідкладної допомоги.

8. Завдання для самостійної роботи: опрацювання матеріалу згідно тематичного плану із застосуванням сучасних інформаційних технологій, опрацювання ситуаційних

задач, моделюванням клінічних ситуацій, пошуку on-line спеціалізованих ресурсів з презентацією сучасних методів дослідження та лікування.

9. Методи навчання: вербальні (лекція, пояснення, бесіда, розповідь), наочні (ілюстрація, демонстрація), практичні (робота в клініці, практичні заняття, організація дослідження, клінічно-дослідні роботи, пізнавальні ігри шляхом моделювання життєвих ситуацій, що викликають інтерес до навчальних предметів, створення ситуації інтересу в процесі викладання навчального матеріалу з використання пригод, гумористичних уривків, створення ситуації новизни навчального матеріалу, опора на життєвий досвід).

10. Методи оцінювання (контролю): за охоптом аспірантів: фронтальний, індивідуальний, парний, груповий; за способом реалізації: усний, письмовий; за використанням засобів навчання: контроль за допомогою друкованих засобів, програмований контроль.

11. Форма підсумкового контролю успішності навчання: залікові бали аспіранта складаються з суми балів поточного контролю, отриманих під час занять.

12. Форма поточного контролю успішності навчання: Оцінка з дисципліни визначається за результатами поточної навчальної діяльності аспіранта із всіх тем за традиційною 4-бальною системою (відмінно, добре, задовільно, незадовільно) з подальшим перерахунком у 200-бальну шкалу.

Критерії оцінювання під час занять:

Оцінка "відмінно" виставляється у випадку, коли аспірант знає зміст заняття та лекційний матеріал у повному обсязі, ілюструючи відповіді різноманітними прикладами; дає вичерпні, точні та ясні відповіді без будь-яких навідних питань; викладає матеріал без помилок і неточностей; вільно вирішує задачі та виконує практичні завдання різного ступеню складності, самостійно генерує інноваційні ідеї.

Оцінка "добре" виставляється за умови, коли аспірант знає зміст заняття та добре його розуміє, відповіді на питання викладає правильно, послідовно та систематично, але вони не є вичерпними, хоча на додаткові питання аспірант відповідає без помилок; вирішує всі задачі і виконує практичні завдання, відчувачи складнощі лише у найважчих випадках.

Оцінка "задовільно" ставиться аспіранту на основі його знань всього змісту заняття та при задовільному рівні його розуміння. Аспірант спроможний вирішувати видозмінені (спрощені) завдання за допомогою навідних питань; вирішує задачі та виконує практичні навички, відчувачи складнощі у простих випадках; не спроможний самостійно систематично викласти відповідь, але на прямо поставлені запитання відповідає правильно.

Оцінка "незадовільно" виставляється у випадках, коли знання і вміння аспіранта не відповідають вимогам "задовільної" оцінки.

Оцінювання самостійної роботи.

Оцінювання самостійної роботи аспірантів, яка передбачена в темі поряд з аудиторною роботою, здійснюється під час поточного контролю теми на відповідному практичному занятті.

Система перерахунку балів отриманих аспірантами.

Форма контролю і система оцінювання знань з дисципліни здійснюється відповідно до вимог програми дисципліни та інструкції, прийнятої рішенням Вченої ради ВНМУ протоколом №2 від 28.09.2010 року. Шкала перерахунку традиційних оцінок у рейтингові бали (200 балів) для дисциплін, що закінчуються заліком прийнята рішенням Вченої ради ВНМУ протокол №2 від 28.09.10.

Вивчення предмету закінчується заліком, який відбувається на останньому за розкладом занятті. Оцінювання знань відбувається наступним чином: сума всіх поточних оцінок ділиться на кількість практичних занять. Отримане середнє значення оцінки переводиться у бали згідно єдиної універсальної шкали перерахунку традиційних оцінок з 5-

бальної системи у рейтингові бали (200 балів). Для дисциплін, що закінчуються заліком, залік ставиться при мінімальній кількості балів 120.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		Для заліку
180-200	A	зараховано
170-179,9	B	
160-169,9	C	
141-159,9	D	
120-140,99	E	
	FX	Не зараховано з можливістю повторного складання
	F	Не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Методичне забезпечення (навчальний контент (конспект або розширений план лекцій), плани практичних (семінарських) занять, самостійної роботи, питання, методичні вказівки, завдання або кейси для поточного та підсумкового контролю знань і вмінь здобувачів)

14. Рекомендована література

Основна (Базова)

1. Внутрішня медицина: Посібник. – Ч. II. Кардіологія, ревматологія, нефрологія, загальні питання внутрішньої медицини/ За редакцією проф. Станіславчука М.А. Вінниця, ТОВ «Вінницька міська друкарня». 2014. – 468 с.
2. Гайдукова С.М. Гематологія і трансфузіологія. – Київ: Три крапки, 2001 р. – 747 с.
3. Діагностика та лікування фібриляції передсердь. Рекомендації Робочої групи з порушень ритму серця Асоціації кардіологів України. -Київ, 2014. – 167 с.
4. Дзісь Є.І., Томашевська О.Я. Гематологія (розлади та неоплазії клітин крові) – Львів. Кварт, 2007. - 220 с.
5. Інфекційні хвороби у загальній практиці та сімейній медицині/За ред. М.А. Андрейчина. – Тернопіль: ТДМУ, Укрмедкнига, 2007. – 500 с.
6. Іванов Д.Д., Корж О.М. Нефрологія в практиці сімейного лікаря. Навчально-методичний посібник. - 2014. – 464 с.
7. Інфекційні хвороби: підручник / За ред. О.А. Голубовської. – К.: ВСВ «Медицина», 2012. – 728 с.
8. Інфекційний ендокардит. Рекомендації з профілактики, діагностики та лікування інфекційного ендокардиту.- Київ, Моріон, 2015.- 32 с.
9. Ключко Л. В. Атлас ЕКГ. Електрокардіограми при порушеннях ритму і провідності : навч. посіб. : рек. для лікарів-інтернів, лікарів заг. практики, курсантів, практик. лікарів і студентів мед. ун-тів/Л. В. Ключко; Вінниц. НМУ ім. М.І. Пирогова, Хмельниц. фак. післядипломної освіти, каф. внутрішніх хвороб. - Хмельницький, 2010. - 52 с.

10. Медична реабілітація: сучасні стандарти, тести, шкали та критерії ефективності. Низько інтенсивна резонансна фізіотерапія і її застосування в реабілітаційній медицині. Посібник/В.П. Лисенюк, І.З. Самосюк, Л.І. Фісенко та ін. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2007. – 264 с.

11. Наказ МОЗ України від 08.10.2013 р. № 868 «Про затвердження та впровадження медико-технологічних документів зі стандартизації медичної допомоги при бронхіальній астмі» (Адаптована клінічна настанова, заснована на доказах) - Київ, 2013. – 157 с.

12. Наказ МОЗ України від 19.03.2017 р. № 128 «Про затвердження клінічних протоколів надання медичної допомоги за спеціальністю "Пульмонологія". – Київ, 20-7. – 30 с.

13. Наказ МОЗ України від 23.05.2011 р. №816 «Про затвердження та впровадження медико-технологічних документів зі стандартизації медичної допомоги на засадах доказової медицини. Уніфікований клінічний протокол медичної допомоги «Ішемічна хвороба серця: стабільна стенокардія напруги. Первинна медична допомога».

14. Наказ МОЗ України від 27.06.2013 р. № 555 «Хронічне обструктивне захворювання легень» (Адаптована клінічна настанова, заснована на доказах). – Київ, 2013. – 146 с.

15. Наказ МОЗ України від 30.06.2010 № 647 "Про затвердження клінічних протоколів надання медичної допомоги хворим зі спеціальності "Гематологія".

16. Національний підручник з ревматології / В. М. Коваленко, Н. М. Шуба, В. К. Казимирко [та ін.] ; за ред. В. М. Коваленка, Н. М. Шуби. – К. : МОРІОН, 2013. – 671 с. : табл., іл.

17. Нефрологія: Національний підручник/. Пиріг Л.А., Іванов Д.Д. [та ін.]; за редакцією Пиріга Л.А., Іванова Д.Д. - Заславський А.Ю., 2014. – 316 с.

18. Перехрестенко П.М., Ісакова Л.М., Третяк Н.М., Лисенко Д.А., Бондарчук С.В. Лекції з гематології. – К.: Нора-Прінт, 2005. – 125 с.

19. Петренко В.І., Москаленко В.Ф., Феценко Ю.І. Фтизіатрія. Підручник для студентів вищих медичних навчальних закладів 4 рівня акредитації, Вінниця, Нова книга, 2006.

20. Петренко В.І., Тодірко Л.Д., Грищук Л.А. Фтизіатрія. Підручник для студентів вищих медичних навчальних закладів 4 рівня акредитації, Київ, ВСВ "Медицина", 2015.

21. Практичні навички в ревматології. Навчальний посібник. / Під ред.. чл.. – кор. АМН України, проф.. В.М. Коваленка, проф.. Н.М. Шуби – К.: Моріон, 2008. – 255с.

22. Превентивна кардіологія : імплементація міжнародних рекомендацій в Україні. - К.: МОРІОН, 2015. – 104 с.

23. Ревматичні хвороби та синдроми (довідник) / А.С.Свінціцький, О.Б.Яременко, О.Г.Пузанова, Н.І.Хомченкова / Київ, Книга плюс, 2006.

24. Рекомендації Асоціації кардіологів України щодо лікування пацієнтів з гострим коронарним синдромом без стійкої елевації сегмента ST // Український кардіологічний журнал. Додаток №2, 2013. - 50 с.

25. Савула М.М., Ладний О.Л. Туберкульоз. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації. Тернопіль, Укрмедкнига, 2002.

26. Свінціцький А.С., Яременко О.Б., Пузанова О.Г., Хомченкова Н.І. Ревматичні хвороби та синдроми. – К.: Книга плюс, 2006. – 680 с.

27. Серцево-судинні захворювання. Класифікація, стандарти, діагностика та лікування / За ред. проф. В.М. Коваленка, проф. М.І. Лутая, проф. Ю.М. Сіренка. - К., 2011. – 128с.

28. Уніфікований клінічний протокол екстренної, первинної, вторинної (спеціалізованої) та третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги та медичної реабілітації при гострому коронарному синдромі з елевацією сегмента ST. Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 02.07.2014 за № 455.

29. Уніфікований клінічний протокол первинної і вторинної (спеціалізованої) медичної допомоги при артеріальній гіпертензії. Наказ Міністерства охорони здоров'я 24.05.2012 № 384.

1. Алексеева О.П. Циррозы печени и его осложнения: Учебное пособие/ О.П. Алексеева, М.А. Курышева – Ниж. Новгород: НГМА, 2004. – 96 с.
2. Антитромботична терапія хворих з фібриляцією передсердь. Практичні рекомендації щодо використання нових оральних антикоагулянтів. - Асоціація кардіологів України, Асоціація аритмологів України.- Київ, 2014 р. - 55 с.
3. Атлас інфекційних хвороб / [М.А. Андрейчин, В.С. Копча, С.О. Крамарєв та ін.]; за ред. М.А. Андрейчина. – Тернопіль : ТДМУ, 2010. – 248 с.
4. Бабак О.Я. Гастроэнтерология. Рациональная диагностика и фармакотерапия заболеваний органов пищеварения [Бабак О.Я., Харченко Н.В.] - Изд.: ТОВ "Доктор-Медиа", 2007. - 134 с. - ISBN: 978-966-96792-1-5.
5. Беленкова Ю.Н., Оганова Р.Г. Кардиология. Национальное руководство: краткое издание, 2012. – 864 с.
6. Белоусов А.С., Волагин В.Д., Жаков В.П. Диагностика и дифференциальная диагностика заболеваний органов пищеварения. М.: Медицина, 2002. – 424 с.
7. Болезни печени и желчевыводящих путей (под ред. В.Т. Ивашкина). М., 2002 г., 416 с.
8. Воробьев А.И. Руководство по гематологии – М.: Ньюдиамед.- Т I – 2002, ТII – 2003.- 280 с., Т III. – 2006 – 268 с.
9. Губергриц Н.Б., Христич Т.Н. Клиническая панкреатология. Донецк, 2000 г., 416 с.
10. Диференційний діагноз больового синдрому в грудній клітині : навч. посіб. / [В. О. Малахов та ін.] ; Харків. мед. акад. післядиплом. освіти. - Харків : Щедра садиба плюс, 2015. - 131 с.
11. Ивашкин В.Т., Трухманов А.С. Болезни пищевода. Патологическая физиология, клиника, диагностика, лечение. М., 2000 г. - 180 с.
12. Инфекционные болезни. Фармакотерапия /Под ред. д.мед.н., профессора Л.В. Мороз/Справочник врача-инфекциониста. – К.: ООО «Доктор-Медиа», 2011. – 442 с.
13. Казимирко В.К., Коваленко В.Н. Ревматология. Учебное пособие для врачей в вопросах и ответах. – Донецк: Издатель Заславский А.Ю., 2009. – 626 с.
14. Ключко Л. В. Атлас ЕКГ. Електрокардіографічні зміни при гострому коронарному синдромі (ГКС) : навч. посіб. : рек. для лікарів-інтернів, лікарів заг. практики, курсантів, практ. лікарів і студентів мед. ун-тів/Л. В. Ключко; Вінниц. НМУ ім. М.І. Пирогова, Хмельниц. фак. післядипломної освіти, каф. внутрішніх хвороб. - Хмельницький, 2014. - 102 с.
15. Крылов А.А., Земляков А.Г., Михайлович В.А., Иванов А.И. Неотложная гастроэнтерология: руководство для врачей. – СПб.: Питер Паблишинг, 1997. – 512 с.
16. Медицинская реабилитация: Учебник для студентов и врачей/Под общ. ред. В.Н. Сокрута, Н.И. Яблучанского. – Краматорск: «Каштан», 2015. – 576с., 28 илл.
17. Негоспітальна та госпітальна (нозокоміальна) пневмонія у дорослих осіб: етіологія, патогенез, класифікація, діагностика, антибактеріальна терапія (Методичний посібник / Ю. І. Фещенко, О. А. Голубовська, К.А. Гончаров, О. Я. Дзюблик та ін. – Київ, 2013. – 122 с.
18. Некоронарогенные болезни сердца. Практическое руководство/Под ред. В.Н. Коваленка. – К.: Морион, 2001. – 480 с.
19. Основы кардиологии. Принципы и практика (2-е издание) / Под. ред. проф. Клива Розендорффа. – Львов: Медицина світу, 2007. – 1064 с.
20. Практичні навички в ревматології Навчальний посібник. / Під ред.. чл.. – кор. АМН України, проф.. В.М. Коваленка, проф.. Н.М. Шуби – К.: Моріон, 2008. – 255с.
21. Передерий В.Г. Кислотозависимые заболевания. Современные подходы к диагностике, лечению и ведению больных с ГЭРБ, пептическими язвами, НПВП-гастропатиями, функциональной диспепсией и другими гиперсекреторными состояниями / [В. Передерий, С. Ткач, Ю. Кузенко, С. Скопиченко.] - К.: Твиса ЛТД, 2008. - 425 с.
22. Передерий В.Г. Практическая гастроэнтерология / [В. Передерий, С. Ткач] - К.: Твиса ЛТД, 2011. – 776 с.
23. Передерий В.Г., Ткач С.М. Болезни поджелудочной железы. К.: 2004. – 240 с.

24. Перельман М.И., Корякин В.А., Богадельникова И.В. Фтизиатрия. Учебник для студентов, интернов, ординаторов, семейных врачей. Москва, "Медицина", 2004.
25. Рациональная диагностика и фармакотерапия заболеваний органов пищеварения/Под ред. О.Я. Бабака, Н.В. Харченко// Справочник „Vademecum Доктор гастроэнтеролог». – К.: ООО «ОИРА «Здоров'я України», 2005. – 320 с.
26. Рекомендації з діагностики та лікування стабільної ішемічної хвороби серця. – Київ, 2014. – 48с.
27. Рекомендації з діагностики та лікування хронічної серцевої недостатності (скорочений варіант). – Київ, 2012. – 52с. Рекомендації з діагностики та лікування гіпертрофічної кардіоміопатії. Рекомендації робочої групи з хвороб міокарда, перикарда, ендокарда та клапанів серця Асоціації кардіологів України на основі рекомендацій Європейського товариства кардіологів 2014 р. – Київ, 2014. – 48с.
28. Рой С. Гарднер. Сердечная недостаточность. – 2014. – 360 с.
29. Ройтберг Г.Е. Внутренние болезни. Система органов пищеварения: Учебн. пособие / [Г.Е. Ройтберг, А.В. Струтинский] - М. : МЕДпресс-информ. 2007. - 560 с.
30. Руководство по инфекционным болезням. / Под ред. чл.-корр. РАМН, проф. Ю.В.Лобзина. - СПб.: «Издательство Фолиант», 2003. - 1040 с.
31. Серцево-судинні захворювання. Класифікація, стандарти, діагностика та лікування / За ред. проф. В.М. Коваленка, проф. М.І. Лутая, проф. Ю.М. Сіренка. - К., 2011. – 128с.
32. Серцево-судинні захворювання. Рекомендації з діагностики, профілактики та лікування / За ред. В.М.Коваленка, М.І. Лутая. – К.: Моріон, 2011. – 408 с.
33. Сучасні класифікації та стандарти лікування захворювань внутрішніх органів. Невідкладні стани в терапії / За ред. проф.Ю. М. Мостового. – 20-те вид., доп. і переробл. – Київ: Центр ДЗК, 2016. – 688 с.
34. Тюрин В.П. Инфекционные эндокардиты. 2-е издание. – 2012. – 368 с.
35. Феценко Ю.І., Мельник В.П., Ільницький І.Г. Пульмонологія та фтизіатрія. Підручник для студентів вищих медичних навчальних закладів. Київ, Львів, "Атлас", 2009.
36. Швець Н.І., Підаєв А.В., Бенца Т.М., Миронець В.І., Федорова О.О., Маланчук Т.О. Еталони практичних навиків з терапії. Науково-медичних посібник з терапії К.: Главмеддрук, 2005. – 540с.
37. Швець Н.І., Підаєв А.В., Бенца Т.М., Федорова О.О., Миронець В.І. Неотложные состояния в клинике внутренней медицины. Учебное пособие. - К., 2005. – 752 с.
38. White book on physical and rehabilitation medicine in Europe – Section of Physical and Rehabilitation Medicine in conjunction with European Society for Physical and Rehabilitation Medicine, September 2006 – 332 p

15. Інформаційні ресурси

1. <http://www.escardio.org/>
2. <http://www.escardio.org/guidelines>
3. <http://www.straghesko.kiev.ua/>
4. www.meduniver.com
5. <http://www.innerbody.com/>
6. www.ncbi.nih.gov/pubmed
7. http://www.dec.gov.ua/mtd/dodatki/2014_826Gepatyty/2014_826_nakaz_Gepatyty.doc
8. http://www.moz.gov.ua/ua/portal/dn_20100402_297.htm
9. http://www.moz.gov.ua/ua/portal/dn_20100630_647